3 1761 04245 9453

Pravopysni pravyla pryniati
Naukovym tovarystvom
imeny Shevchenka u L'vovi

PG
3833
P7
1922a

ПРАВОПИСНІ ПРАВИЛА

ПРИНЯТІ

НАУКОВИМ ТОВАРИСТВОМ ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

У ЛЬВОВІ.

A. BAZYLEWYCZ
43 HEPBURN ST.
TORONTO 4, ONT.
CANADA

ЛЬВІВ, 1922.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

ПРАВОПИСНІ ПРАВИЛА

ПРИНЯТІ

НАУКОВИМ ТОВАРИСТВОМ ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА

У ЛЬВОВІ.

A. BAZYLEWYCZ
45 HEPBOURNE ST.
TORONTO 4, ONT.
CANADA

A. BAZYLEWYCZ
45 HEPBOURNE ST.
TORONTO 4, ONT.
CANADA

ЛЬВІВ, 1922.

НАКЛАДОМ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

З ДРУКАРНІ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМ. ШЕВЧЕНКА.

PG
3833
P7
1922a

Зміст.

стор.

I. **Звуки та букви** 5
1. Звук і буква не одно й те саме 5
2. Українська правопись 5
3. Українська азбука 6
4. Поєдинчі та зложені звуки 6
5. Знаки *ц, ч, щ, дз, дж* 6
6. Букви *в, й* 6
7. Знаки *я, є, ю* 7
8. Буква *ї* 7
9. Буква *і* 7
10. Знак *ь* і мягченнє шелестівок 7
11. Зустріч двох мягких шелестівок 9
12. Голосова шелестівка перед безголосою 9
13. Слівця: *без, від, під, над, об, перед, роз* як приростки перед безголосими шелестівками 10
14. Приріст *з* перед безголосою шелестівкою 10
15. Безголоса шелестівка перед безголосою 10
16. Подвоюванне шелестівок 10
17. Сполучення *жди, зди, рди, стн* 12
18. Закінчення *-ство, -цтво* 12
19. Сполученнє *чн* 12
20. Епентетичне *л* 12
21. Безнаголосні *е, є, о* 13
22. Гармонійне приподібненнє голосівок 13
23. Вставне *і* 13
24. Чергованнє: *в—у, і—й, і—та, з—зі—із* 13

II. **Писаннє чужих слів** 14
25. Чуже *і* 14
26. Чужі сполучення: *іа, іе, іо, іи* 15
27. Чуже початкове *е* 16
28. Німецьке *ü* та французьке *и* 16
29. Німецьке *ö* 16
30. Чужі двозвуки: *аи, еи*, німецьке *еі* 16
31. Чуже *l* 16
32. Чуже *g* (г) 17
33. Чуже *s* 17

стор.

34. Чуже *f*, *ph*, *φ* 18
35. Грецьке *ϑ* 18
36. Грецьке *ξ* та латинське *x* 18
37. Подвійні шелестівки в чужих словах 18
38. Писанне чужих імен власних та їх відміна 19
39. Писанне укр. імен хресних в документах 21
40. Транскрипція укр. імен власних латинкою 21

III. Великі й малі букви 22

41. Велика початкова буква 22
42. Мала буква 23

IV. Писанне слів разом і окремо 23

43. *ся*, *му*, *мені*, *ме...* по дієсловах 23
44. Частиці: *сь*, *би*, *-б*, *же*, *-ж* 23
45. Писанне зложених слів разом 23
46. Писанне зложених слів разом і окремо 24
47. Розділка в зложених словах 24

V. 48. **Діленнє слів** 25

VI. Перепинні знаки 26

49. Точка 26
50. Питайник 27
51. Окличник 27
52. Запинка 27
53. Середник 28
54. Двоточка 28
55. Пружка 28
56. Точки 28
57. Дужки (скобки) 28
58. Наводові знаки 29
59. Розділка 29

VII. 60. **Скороченнѧ** 29

Правописні правила

приняті

Науковим Товариством ім. Шевченка у Львові.

I. Звуки та букви.

1. Українська мова складається, як і кожда інша мова, зі слів, слово зі складів, а склад із звуків. Звуки людської мови витворюються мовними приладами й доходять воздухом до наших уший. Їх можна передавати нашому слухови також телєфоном і ґрамофоном та унагляднювати для нашого зору письмом.

Письмо — се одіж, що в ній мова стає видна для ока й тому воно повинно бути можливо докладним образом нашої устної мови. Написаний звук зветься буквою, а вимовлена буква є звуком. З того виходить, що звук і буква не одно й те саме: звук вимовляємо й чуємо, а букву пишемо й бачимо.

2. Спис правил, що вчить, як віддавати на письмі звуки мови, зветься правописю. Правопись, призначена для загального ужитку, повинна при збереженню свого наукового характеру бути можливо проста, легка й практична.

Наша правопись є в своїй основі фонетична й опирається на засаді: Віддавай кождий правильно й виразно вимовлений звук відповідним йому знаком. А що число уживаних письменних знаків є значно менше від числа звуків та ріжних звукових відтінків живої мови, то буває так, що:

1) в деяких формах і словах уживається тих самих знаків для означування ріжних звуків, н. пр. знак »в« відповідає іншому звукови в словах: чов*е*н, лав*к*а, пов*и*нний і т. д., як у формах: чов*н*, лав*о*к, пов*н* і т. д.: »й« звучить відмінно в словах: да*й*, бп*й*..., як у: *й*ого, *й*ойк і т. п.:

2) декотрі поєдинчі звуки, пр. *дз, дж, дь, зь, ль, нь, сь, ть, ць* віддається двома, а звук »*дзь*« навіть трома знаками:

3) деколи одна буква передає два звуки, н. пр. *ї, є, ю, я* = йі, йе, йу, йа: *ц* = тс, *ч* = тш, *щ* = шч і т. п.

Крім того в різних околицях кождої великої язикової области ті самі слова вимовляються дещо відмінно, тому правопись мусить числити ся побіч виговору також з історичним розвитком поодиноких звуків, з походженнєм слів і з принятим традициєю способом їх писання.

З вишесказаного видно, що також українська правопись не може бути чисто фонетична, а мусить бути компромісом трох засад: фонетичної, етимольоґічної та традиційно-історичної.

3. Українська азбука.

Для віддавання звуків української мови на письмі принято 33 знаків, що уставлені в порядку, звуться азбукою: А а, Б б, В в, Г г, Ґ ґ, Д д, Е е, Є є, Ж ж, З з, И и, Й й, І і, Ї ї, К к, Л л, М м, Н н, О о, П п, Р р, С с, Т т, У у, Ф ф, Х х, Ц ц, Ч ч, Ш ш, Щ щ, Ю ю, Я я, Ь ь.

4. Звуки можуть бути поєдинчі або зложені (двозвуки) і ділять ся на голосівки та шелестівки.

Букви, що служать до означування поєдинчих звуків, є:

а) голосівки: а, е, и, і, о, у;

б) шелестівки: б, г, ґ, д, ж, з, к, л, м, н, п, р, с, т, ф, х, ш.

5. Знаки *ц, ч, щ* означають сполуку двох звукових елєментів, а саме: прорівної шелестівки з протиснєною, що злилися разом в один звук (ц = т + с, ч = т + ш, щ = ш + ч, точнійше = ш + т + ш), н. пр.: оцей-цей = отсей, свічка, що і т. п.

Для інших подібно злитих звуків українське письмо не має окремих поєдинчих знаків і їх віддаєть ся двома відповідними буквами. Так пр. пишемо *дз* і *дж* однаково в словах: дзвін, джміль і т. п., як і в словах: підзамче (під-замче), віджити (від-жити) і т. п., (де границя обі букви окремо вимовляються).

6. Букви *в* і *й* виражають то голосівки, то шелестівки.

в = ў. Знак *в* після голосівки має значінє скороченого-нескладового *у*, що лучиться з попередною голосівкою в двозвук (дифтонґ): аў, еў, иў, іў, оў, уў, н. пр.: казав, завтра, лев, певний, ходив, дідів, кров, повний, забув...

в = *в*. У всіх інших положеннях (тобто перед голосівкою, у назвуку також перед шелестівкою і так само й після шелестівки на кінци слова або складу) означає *в* губно-зубну шелестівку, н. пр.: овес, вас, віз, влада, вписнути, вкадити, черв, нерв, червня і т. п.

Й тільки перед *о* є шелестівкою (й = j), н. пр.: гайок, його, йому, йойкати, Йордан, вйо-вйо...;

з попередною голосівкою лучиться *й* у двозвук (дифтонґ), що в нім означає скорочене-нескладове *і* = і: ай, ей, ий, ій, ой, уй, н. пр.: рай, гей, бий, стій, той, купуй і т. д.

7. Знаки *я, є, ю,* уживаються в подвійному характері:

а) з початку слів, по голосівках і по губних шелестівках *п, б, в, м, ф* та по *р* вони є знаками сполучень двох звуків, а саме *й* зі з наступною голосівкою (я = й + а, є = й + е, ю = й + у), н. пр.: яма, моя, пявка, пяний, обяснити, вязати, мясо, память, фяско, буря, ряса, зоря, єдиний, обєднати, пєш, краєм, юшка, знаю, пю, на подвірю і т. д.

б) по шелестівках, що можуть мягчитися, зазначують лишень їх мягкість, н. пр.: дядько, зять, лякатися, неня, тяжко, сягати, цяцька, синє, гусє, князю, гостю, серцю, сюди і т. д.

Примітка. В словах з приставкою: *з-, роз-, без-, від-* букви *я, є, ю* не мягчать попередної шелестівки, тільки вимовляються як *йа, йе, йу*. В письмі непотрібно перед ними класти апострофа ('), тільки треба писати просто: зявитися, зясувати, розяснити, безязпкий, зєднати, розєм, відємний, підюджувати і т. п., бо вже сама свідомість зложення таких слів повинна читача остерегти перед хибною їх вимовою.

8. Буква *ї* віддає сполучення *й + і* та пишеться з початку слова або складу після голосівок: по шелестівках тільки там, де вимовляється прейотоване *і = ji*, н. пр.: їхати, їсти, поїти, мої, твої, троїстий, Україна, руїна, Енеїда, Каїн, архаїчний, героїчний, св. Михаїл: візд, вїхати, відатися, обїзд, сімї, відїзд, їзд, розїздитися, зїсти і т. д.

9. У всіх інших випадках треба скрізь писати *і* (з одною точкою) без огляду на те, чи перед тим *і* чується змягчену шелестівку, чи ні, н. пр.: ніс (носа), я ніс (нести), сіль (соли), я сів (сісти), дідів, батіг, потік, утік, молоді літа, місто, сім, олівець, слід, сніг: іскра, іспит, імя, іду, Іван, Ісус, Ірод, Ірпень, імовірно, істина, істота, інший, інколи, іноді, ineй і т. д.

Примітка. У словах: інший, інколи, іноді, ineй пишуть також і вимовляють у назвуку букву *и*: иншнй, инколи, иноді, ineй.

10. Буква *ь*, що колись означала голосівку подібну до *і*, не відповідає в сучасній мові ніякому окремому звукови та є тільки знаком мягчення. Вона пишеться після змягченої шелестівки:

1) На кінци слова або складу: жаль, біль, сіль, зять, князь,

кінь, тінь, пень, хтось, щось, будь, Івась, Петрусь, Гриць, Василь, дідусь, місяць, хлопець, чернець, купець, кравець, швець, сліпець, жнець, камінець, годованець, Українець, учитель, приятель: письмо, батько, дядько, ненька, донька, банька, мельник, вельми і т. д.

2) Перед *о*: льох, мальований, дьоготь, дідуньо, Петруньо, Івасуньо, пятьох, шістьох, всього, сьогодня, бадьорий і т. д.

3) Після *л* на кінци складу:

а) в цілій відміні іменників утворених наростками: *-ник, -чик, -щина, -ство, -ня, -альня, -ця, -це*, та прикметників на *-ший, -ний, -ський*, н. пр.: начальник, невільник, мельник, пальчик, ковальчик, бувальщина, начальство, ковальство, спальня, пральня, їдальня, читальня, копальня, цегольня, читальні, читальнею, їдальні, їдальнею, пральні, спальні, Юльця, Юльці, весельце, зеркальце, веселья, зеркальця: більший, спільний, пильний, спільний, загальний, смертельний, ковальський, сільський, польський і т. д.

б) у скісних відмінках іменників на *-ець*: пальця, пальцем, пальці, стрільця, стрільцем, стрільці, закальця, смальцю і т. д.

в) у декотрих прислівниках, н. пр.: спільно, пильно, спільно, смертельно, більше, кільо, тільо, скільки, стільки і т. д.

4) По *н* на кінци складу в відміні іменників і прикметників утворених наростками: *-ька, -ько, -еньк, -есеньк, -оньк-, -іньк-, -ісіньк-*, та в відповідних прислівниках, н. пр.: банька, банькп, банькою, (але: у банці, пор. нижше замітку), ненька, неньки, ненько, ненькою (але: ненці), річенька, річеньки... (але: річенці), головонька, головоньки... (але: головонці), спрітонька, спрітоньки... (але: спрітонці), Гринько, Данько, Панько, козаченько, ба́тенько, дітоньки, дрібненький, дрібне́сенький, дрібнісінький, біленький, білесенький, білісінький, маленький, малесенький, малісінький, гарненький, гарнесенький, гарнісінький, однісінький, близенький..., близенько, низенько, дрібненько, дрібнесенько, біленько і т. п.

Прпмітка. *н* не мягчиться:

а) в цілій відміні іменників, що не мають у першому відмінку однини мягкого *н*, н. пр.: хатинка - хатинки - хатинці - хатинку - хатинко - хатинкою і т. д., сосонка - сосонці, суконка - суконці, Японка - Японці: танець - танцю - танцем - танці.... вінець - вінця, кінець - кінця, віконце - віконця - віконцим, сонце - сонця, сінце - сінця, полотенце - полотенця і т. п.

По анальогії до тої групи пишеться також вже й: головонці, спрітонці, вдовиченці і т. д. (пор. вище), хоч 1. відмінок однини є: головонька, спрітонька, вдовиченька і т. д.

б) в назвах осіб, утворених наростком *-енко*, н. пр.: Шевченко, Основяненко, Грінченко, Кравченко, Лисенко, Самійленко і т. п., і так само: вдовиченко, бондаренко і т. д.

в) перед шиплячими: *ч, ж, ш, щ*, перед *ц* і перед наростком *-ство*, н. пр.: кінчик, пустунчик, сміхунчик, санчата, гончар, віншувати, панщина: сонце, віконце, сінце, полотенце, (через те й: головенці, вдовиченці... пор. висше), тонший, менший, інший: громадянство, горожанство, міщанство, селянство, духовенство, панство, лизунство і т. д.

5) У прикметникових наростках: *-ський, -іський, -цький*, н. пр.: український, громадський, морський, батьківський, материнський, російський, сербський, болгарський, латинський, міщанський, поганський, одніський, саміський, голіський, грецький, німецький, турецький, козацький, купецький і т. д.

6) В дієсловах закінченнє 3. особи однини й множини *-ть*, н. пр.: ходить, робить, носить, ходять, роблять, носять, їсть, дасть, ведуть, пишуть і т. д.

11. При зустрічі двох шелестівок — тверда перед мягкою — сама стає мягкою, одначе мягкости першої шелестівки не треба окремо зазначувати (з винятком по *л*, гл. § **10**, 3) і то тим більше, що ступінь тої мягкости в ріжних сторонах української язикової території є ріжний і досі у вимові, так сказатиб, взірцевій (клясичній) ще не усталився вповні. Приміри: часть, гість, злість, радість, дасть, шість, слід, сніг, сліпий, стіна, Снятин, на мості, гості, після, світ, цвіт, спів, звір, звізда, світло, свідок, пересвідчитися, свічка, освіта, світлиця, сміх, свідомий, смітник, смілий, свято, святий, цвях, пісня, лазня, різня, кузня, близнюк, в хустці, танцю, танці, вінця, вінці, сонця, віконця, кінця, в суконці, полотенця, на сосонці: головонці, ненці, банці, в річенці...: зілля, весілля, бажання, значіння, життя, ллється і т. д., (але: спальня, спальні, читальня, пальця, стрільця, зеркальця, Юльці і т. п., (пор. §. 10, 3).

12. Голосові шелестівки: *б, в, г, ґ, д, ж, з*, задержують свою етимольоґічну голосовість на кінци та в середині слова перед наступною безголосою шелестівкою. Отже пишемо: біб, дід, лід, мідь, віз, мазь, ніж, їдж: книжка, ліжко, тяжко, рибка, грубший, молодший, рідко, вязка, берізка, ніжка, загадка, жердка, нігті, молодці, Запорожці, лізти, везти, стерегти, солодкий, солодший, твердший, близший, низший, тяжший, дорожший, сербський, легко, легчати, встати і т. д.

Примітка. Якщо нема певности, чи шелестівка на кінци або в середині слова є голосова, треба утворити таке слово або форму, де ся шелестівка станулаб перед якоюсь голосівкою, н. пр.: рибка (риба), книжка (книжок), низший (низенький), вузший (вузенький), (але: вис/ший бо: високий), молодший, (молодий), грубший (грубий), везти (везу), лізти (лізу), тяжший (тяженький), тяжко (тяженько) і т. п.

13. Слівця: *без, від, під, над, об, перед* і *роз*, що зрослися як приростки з другими словами в одно, не змінюють своїх визвучних голосових шелестівок на безголосі, н. пр.: безпечний, безконечний, безчесний, безщінний, безталанний, відкусити, відтяти, відчинити, відхилити, відсидіти, підтягати, підшукати, підсунути, надкусити, надколоти, обступити, обшити, передплата, представник, розсудити, розсудок, розкинути, розтопити, розхід, розходитися, розпорядок, розпука, розкішний, розпороти, розкинути і т. д.

14. Приросток *з*, що злився з другим словом в одно:

а) задержує голосовість тільки перед наступними безголосими шелестівками: *с, ш, ц, ч*, н. пр.: зсунути, зсадити, зшивати, зшиток, зціпити, зчорніти, зчарувати і т. п.

Примітка. Слова: зціпити, зчорніти, зчарувати, і т. п. пишуться також через *с* з огляду на те, що:

1) їх приставка *с* походить із давного *съ* = лат. »cum«, і шелестівки *ц* і *ч* є зложені з *т* + *с* і *т* + *ш*.

2) натомісць слова: зсадити, зсісти і ін., мають приставку з первісного *съ* = лат. »ex«.

б) *з* тратить голос і переходить у безголосе *с* перед: *к, п, т, ф, х*, н. пр.: скинути, скубнути, скрутити, сперти (але: зіпру), спорохнавіти, стерти (але: зітру), стиснути, сфальшувати, сходити, схопити і т. п.

Примітка. Тільки в зложених прийменниках пишемо *з*: зпід, зпонад, зперед, зпоза, зпоміж, зпосеред і т. п.

15. Корінні безголосі шелестівки перед наступними голосовими зберігаються на письмі правильно без зміни, н. пр.: просьба (просити), кісьба (косити), боротьба, клятьба, великдень, якже, осьде, отже, також і т. п.

16. Подвоюванє шелестівок.

1) В українській мові подвоюються на письмі шелестівки, що повстали наслідком зустрічі двох первісно ідентичних або наслідком асиміляції двох первісно неоднакових шелестівок, н. пр.: оттак, відділ, віддати, ссати, зза, ізза, ззаду, ззувати, ввесь, ввійти,

вводити, Анна, козаччина, Хмельниччина, Чехословаччина, Туреччина, Німеччина, Товмаччина, годинник, письменник, жертвенник, щоденник, невинність, родинний, невинний, щоденний, здоровенний, сотенний, буденний, відмінний, змінний, сумлінний, ремінний, камінний, дорогоцінний, бездоганний, спасенний, останній, безупинно, нужденно і т. п.

2) Крім того пишуться у виді подвоєння такі здовжені шелестівки, особливо: *н, л, т, д*, що повстали наслідком проґресивної асиміляції із давних сполучень: мягка шелестівка + j, і то головно в дієслівних іменниках, закінчених тепер на: *-є, -я* *), н. пр.: із житиє через жить + je повстало жить + тье = життє - життя, насіннє - насіння, коріннє - коріння, розстаннє - розстання, терпіннє - терпіння, значіннє - значіння, питаннє - питання, поважаннє - поважання, панува́ннє - панува́ння, дівува́ннє - дівува́ння, змаганнє - змагання, зіллє - зілля, весіллє - весілля, Поділлє - Поділля, Ілля: життє - життя, бутте́ - буття́, поняттє - поняття, приняттє - приняття, прокляттє - прокляття, безробіттє - безробіття, безладдє - безладдя, знаряддє - знаряддя, оруддє - оруддя: браття, стаття (статті), суддя (судді), ллю, ллєш, ллється, лляти, зілляти, сіллю (6. відм. одн. від. сіль), тінню (тінь) і т. п.

Се здовженнє шелестівки та її подвоєннє на письмі залишається в цілій відміні слів, закінчених у 1. відм. одн. на *-є, -я*, перед *-я, -є, -ю, -і*, н. пр.: весіллє, весілля, весіллю, весіллям, весіллях (але: весіль), терпіннє, терпіння, терпінню, (але: терпінь), поняттє, поняття, поняттю, поняттям (але: понять), суддя, судді і т. п.

Колиж у таких формаціях стоять дві шелестівки або хочби й одна, але губна: *п, б, в, м* або *р*, тоді здовження ані подвоєння

*) Закінченнє 1. відм. однини таких іменників середного роду може бути *-є* або *-я*. Обі форми є наші рідні, однаково добрі й гарні, обі живуть на широких просторах східної та західної України в устах народу, є окрасою богатої у форми нашої мови і тому обі повинні мати право горожанства також і в літературній мові. В поважнійших писаннях, особливо в наукових творах, в юридичній, фільософічній термінольоґії і т. п., красше вживати форми на *-є*, щоби усунути всякі неясности й непорозуміння, що можуть повстати ізза змішання відмінків однини й множини при виключнім уживанню форм на *-я*.

При передруках творів давнійших письменників, що пр. уживали в своїх писаннях тільки форми на *-є* або не подвоювали шелестівок у висше поданих дієслівних іменниках і п., треба задержувати їх оригінальний спосіб писання, щоби не насилувати їхнього наголосу, ритму й риму.

нема, н. пр.: листє - листя, щастє - щастя. (не: лисття, щастття) милосердє - милосердя, здоровлє - здоровля, прислівє - прислівя, безголовє - безголовя, безхлібє - безхлібя, безрибє - безрибя, пірє - піря, подвірє - подвіря і т. п.

Примітка. Вище подані здовжені шелестівки вимовляються як поєдинчний але здовжений звук (не як: два окремі звуки). Вони тому роблять акустичне вражіннє подвійних шелестівок, бо наслідком ослабленя експіраторного натиску в середині шелестівки перша її частина звичайно наложить до першого, а друга — до другого складу.

Отже не треба вимовляти н. пр. слова: *життя* як: *жить + тя* (себто розриваючи звук *ть* на дві половини), тільки одно здовжене *ть* = *життя*. Инакше вимовляється пр. слово: *віддати* (= *від + дати*), инакше: *суддя* (з одним здовженим *д*).

17. У шелестівкових сполученнях *ждн, здн, рдн, стн*. звуки *т, д* перед *н* випадають. Отже пишемо: тижня (тиждень), празник, пізно, милосерний (милосердитися), звісний, чесний, дійсний, радісний, пісний, хресний, похресник, злісник, власний, водохресний, напасник, пропасниця, первісний, ненависний, корисний і т. п. побіч форм (етимольогічних): вістник, хрестний, істнувати і т. п.

18. Закінченнє *-ство, -ський* додаємо просто до пня. н. пр.: братство - братський, лицарство - лицарський, громадянство - громадянський, токарство - токарський, людство - людський, сусідство - сусідський, бабство - бабський, українство - український, баламутство, спрітство - спрітський і т. д.

Якщо пень кінчиться на: *к, ч, ць*, то пишемо: *-цтво, цький*, н. пр.: козацтво - козацький, парубоцтво - парубоцький, бурсацтво - бурсацький, ткацтво - ткацький, ловецтво - ловецький, купецтво - купецький, жіноцтво - жіноцький, дівоцтво - дівоцький, кріпацтво - кріпацький, дивацтво, неуцтво, свідоцтво, юнацтво, каліцтво і т. п.

19. Сполученнє *чн* пишемо в словах: безпечний, сердечний, влучний, вдячний, помічний, пшеничний, вічний, наочний, нарочний, зручний, необачний, Сагайдачний..

Тільки в деяких словах пишеться (відповідно до вимови) радше *шн* замість *чн*: рушниця, рушник, соняшник, міроїник...

20. Епентетичне *л* пишеться по губних шелестівках перед прейотованою голосівкою у словах: люблю, люблять, ломлю, ломлять, терплю, терплять, куплю, куплять, зловлю, зловлять, сплю, сплять, трафлю: люблений, куплений, зловлений, земля, здоровлє, поготівлє, купівля, годівля, крівля, крапля, граблі, Римлянин і т. п.

21. У безнаголосних складах зближується у виговорі *е* до *и*, *є* до *ї*, *о* до *у*, одначе сих відтінків не зазначуємо в письмі. Отже пишемо етимольоґічно: *село́* (не *сило́*), *мені́*, *лежи́ть*, *лечу́*, *ма́ємо* (не: *маї́мо*), *ма́єте*, *ду́має*, *дума́єте*: *кожу́х*, *до до́му*, *голу́бка*, *я́блоко*... але також: *па́рубок* побіч *па́рібок* (із первісного *паробок*, пор. *робити*), *мачуха* (з давнійшого *мачоха*), *її* побіч первісного, етимольоґічного *єї* і т. п.

Примітка 1) Дієслова на *-увати*, *-ювати* задержують *у*, *ю* тільки в безнаголосних складах, н. пр.: *купува́ти*, *годува́ти*, *дарува́ти*, *си́лувати*, *попсува́ти*, *послу́гуватися*, *малюва́ти*, *горюва́ти*, *танцюва́ти*...

Дієприкметники, утворені від сих дієслів мають закінчення *-о́ваний*, *-ьо́ваний*, коли наголос паде на *о́*, н. пр.: *купо́ваний*, *осно́ваний*, *збудо́ваний*, *подаро́ваний*, *годо́ваний*, *попсо́ваний*, *арешто́ваний* (не: *арешту́ваний*), *мальо́ваний*, *схвильо́ваний*...

Якщо наголос паде на інший склад, то пишеться звичайно *-уваний*, *-юваний*: *си́луваний*, *виду́муваний*, *напо́юваний*, *вигово́рюваний*...

2) Іменники середного роду, що повстали з дієслів на *-увати*, *-ювати*, задержують також *у*, *ю*, якщо сей склад не має наголосу, н. пр.: *панува́ннє* (не: *пану́ваннє*, але: *пано́ваннє*), *годува́ннє*, *горюва́ннє*, *царюва́ннє*, *тінюва́ннє* і т. п.

22. Гармонійне приподібненнє голосівок.

Ненаголошене *о* переходить в деяких словах в *а* під впливом сеї голосівки в сусіднім складі та пишеться: *бага́то*, *бага́цько*, *гара́зд*, *кача́н*, *гаря́чий*, *хазя́їн*, *халя́ва*, *манасти́р*... побіч первісних форм: *бога́то*, *гора́зд*, *коча́н*, *горя́чий*, *хозя́їн*, *холя́ва*, *монасти́р* і т. п.

23. Щоб обминути зустріч кількох шелестівок, вставляється голосівку *і* в дієсловах зложених із слівцями: *об-*, *від-*, *над-*, *під-*, *роз-*, коли друга частина зложеного слова зачинається двома шелестівками, н. пр.: *обірвати*, *відірвати*, *відітхнути*, *надігнати*, *надіслати*, *підібрати*, *розігнати*...

24. Незвичайно гнучка й милозвучна українська мова не зносить накопичування шелестівок не тільки в середині слова: вона обминає зустріч двох або й більше шелестівок також поміж поодинокими словами в реченню при помочі чергування звуків: *в* з *у*, *і* з *й* або чергування *і* — *та*, *з* — *зі* — *із*, і т. п. Так пр.

говоримо й пишемо евфонічно: пішла *в* садок *у* вишневий. він *у*сюди вештається,

він *у*читься, але вона *в*читься.
він *у* лісі, „ вона *в* лісі.
з *у*богої хати, „ до *в*богої хати.
брат *і* сестра, „ батько *й* сестра.
він *і*де, „ хто *й*де,
він *і* ти, „ я *й* ти, батько *й* мати.
вийшла *з* хати, „ вийшов *із* хати.
біжу *з* гори, „ сам *із* собою, ходи *зі* мною.
Іван *і* Петро, „ Ганна *та* Олена і т. п.

Примітка. Сю дуже гарну й характеристичну прикмету нашої мови треба плекати й зазначувати в письмі, де лиш можна, одначе тільки в границях, дозволених вимогами граматичної та льогічної правильности в будові речень.

II. Писанє чужих слів.

Слова, перейняті з чужих мов, можна поділити на ось які два роди:

а) давно визичені й приспособлені слова, що цілком уже зукраїнізувалися (такі слова пишемо згідно з українськими правописними правилами);

б) чужі слова, перейняті з чужих мов, що ще не вспіли зукраїнщитися й тому зберегли ще хоч у части свою технічну, чужомовну барву.

Правила писання чужих слів такі:

25. Чуже *і* перед наступною шелестівкою вимовляється:

а) після *д*, *т*, *з*, *с*, *ж*, *ш*, *ц*, *р*, в середині слова як наше типічне — середнє *и*, отже тільки сею буквою треба його консеквентно в такім положенню на письмі й віддавати:

Приміри: *ди*ректор, *ди*пльомат, едикт, традиція, авдиторія, дисципліна, кредит, диспута, тип, мотив, стиль, артист, сентиментальний, реституція, тирада, етимольоґія, типічний, романтизм, романтичний, сентимент, антихрист, стилістика, президія, позиція, візита, візитатор, позиція, композитор, позитивний, дезидерат, класик, лексикон, синтакса, символ, сиґнал, система, синтеза, психольоґія, психоза, університет, пасивний, жиро, режисер, жирафа, машина, шина, шинка, шихта, шибувати, шильд, шикана, принцип, цитат, цинік, цинамон, цикорія, цирк, циркель, цикліст, ліцитація, Сицилія, цивілізація, циліндер, корифей, трибуна,

трибунал, тригонометрія, критика, юрист, принц, територія, експеримент, карикатура, афоризм, кольорит, варваризм, критерій, доктрина, горизонт, меритарично, авторитет: гімназист, гімназистка, і т. д.

Примітка. Виняток становлять чужі, власні імена осіб (прізвища), що не зовсім зукраїнщилися й не перейшли ще в буденне уживання, н. пр.: Лессінг, Шіллєр, Расін, Дідро, Дізраелі, Россіні, Верді, Ріголєтто, Едісон, Стріндберґ, Мікльошіч і т. п.

б) після всіх інших шелестівок і так само на початку слова, залишається у вимові й на письмі високе *і*. Приміри: *б*ібула, арб*і*траж, *б*іблія, вів*і*секція, в*і*рилет, *і*ндив*і*дуальний, м*і*м*і*ка, м*і*ністер, академ*і*к, академ*і*чний, терм*і*н, терм*і*нольоґія, економ*і*чний, астроном*і*чний, ф*і*ґа, ф*і*льольоґія, ф*і*льософія, ф*і*ґура, соф*і*зм, ф*і*кція, ф*і*ктивний, ф*і*лістер, арх*і*в, х*і*рурґ, псих*і*ка, псих*і*чний, ґ*і*мназія, ґ*і*мнастика, маґ*і*к, маґ*і*чний, анальоґ*і*чний, фільоль*о*ґ*і*чний, ґ*і*пноза, ґ*і*стерія, леґ*і*тимація, к*і*но, к*і*льо, техн*і*ка, техн*і*к, техн*і*чний, манф*е*ст, гуман*і*зм, гуман*і*стичний, гуман*і*тарний, орґан*і*зм, орган*і*чний, ботан*і*ка, ботан*і*чний, хрон*і*ка, хрон*і*чний, ґерман*і*ст, роман*і*ст, пол*і*тика, л*і*тература, л*і*ричний, л*і*беральний, л*і*бералізм, л*і*берал, л*і*ґатура, пол*і*кл*і*н*і*ка, л*і*тург*і*я, л*і*тург*і*ка, л*і*кв*і*дація, л*і*мон*і*т, л*і*нґв*і*ст;

*і*дея, *і*мперія, *і*сторія, *і*нститут, *і*дол, *І*сус, *І*род, *І*ндія, *і*нтеліґент, *і*ронія, *і*нституція, *і*нспектор, *і*нструктор, *і*нструкція, *і*ндустрія, *і*нтерес, *і*нформація, *і*нвестиція, *і*нерція, *і*мпров*і*зація, *і*мпрес*і*он*і*зм, *і*нтимний, *і*ндив*і*дуальний і т. п.

Виняток творять тільки декотрі зукраїнщені слова, що в них згідно з вимовою і письменною традицією пишемо *и*: публ*и*ка, публ*и*чний, республ*и*ка, катол*и*к, катол*и*цький, євангел*и*ст, євангел*и*к, митрополит, єпископ, семінар, акафіст, ювілей, привілей, архістратиг, архітект, архіпресвитер, гімн, єхидна, Михайло, Филип й Пилип, Василь, Кирило, Микола, Михайло, Никон, Никодим, Никифор, Данило, Яким, Трохим, Филемон, Давид, Єгипет, Кипр, Кир, Скити, Литва, Вильно, литовський...

26. Чужі сполучення: *-ія, -іе, -іо, -іи* (= *-ію*) віддаємо на кінці та в середині слова буквами: *-ія, -іє, -іо, -іо*, і так само пишемо *і* перед *й* в чужомовних наростках *-ійський, -ійський, -ійський*. Приміри: Мар*ія*, ар*ія*, фур*ія*, матер*ія*, матер*іял*, традиц*ія*, епід*емія*, парт*ія*, редакц*ія*, реакц*ія*, президі*я*, комс*ія*, мемор*іял*, нац*ія*, рац*ія*, вар*іяція*, ір*онія*, Італ*ія*, опер*ія*, мельод*ія*, Рос*ія*, Анґл*ія*, Франц*ія*, Швец*ія*, Шекспір*ія*, д*іякон*, д*іявол*, псих*іятр*,

спец*ія*льний, провінц*ія*лізм, акомпан*ія*мент, ініц*ія*тива, секретар*ія*т, д*ія*мант, д*ія*ґноза, д*ія*фраґма: євангел*іє*, д*іє*та, кар*іє*ра, арх*іє*рей, д*іє*цезія, авд*іє*нція, прем*іє*ра, ор*іє*нт: С*іо*н, Д*іо*ґен, Р*іо*, патр*іо*т, соц*іо*льоґ, міл*іо*н, функц*іо*нар, нац*іо*нальний, міс*іо*нар, пер*іо*д, б*іо*ґраф, б*іо*льоґ, фіз*іо*льоґ, фіз*іо*номія, медал*іо*н, акс*іо*м, сер*іо*зний, рац*іо*нальний: св. Антон*ій*, Теодоз*ій*, Онуфр*ій*, Григор*ій*, Горац*ій*: парт*ій*ний, стац*ій*ний, еміґрац*ій*ний, окупац*ій*ний, мельод*ій*ний, поліц*ій*ний: рос*ій*ський, італ*ій*ський, австр*ій*ський, аз*ій*ський: тр*ію*мф, д*ію*рніст і т. п.

Примітка. Чуже *і* після голосівки вимовляється як *ji* та передається буквою *ї* (не *і*), н. пр.: руїна, архаїзм, архаїчний, ляїк, монотеїзм, героїчний, Каїн, Енеїда, св. Михаїл, Рафаїл, еґоїзм, альтруїзм, Каїро, Помпеї, Ґінеї (2. відм. від Ґінея), в Ґенуї і т. п.

27. Початкове *е* в чужих словах пишемо звичайно буквою *е*, тільки в деяких вже зукраїнщених словах перейшло воно в *є*, н. пр.: *е*тика, *е*ґоїзм, *е*волюція, *е*кватор, *е*пізод, *е*тимольоґія, *е*тноґрафія, *е*фект, *е*хо, *е*стетика, *е*нтузіяст, *е*кстаза, *е*похальний...:

але: *є*вангеліє, *є*вангелист, *є*ретик, *Є*гипет, *є*ктенія, *є*пископ побіч *е*пископ.

28. Німецьке *ü* та француське *u* віддаємо в нашій мові буквою *ю*, яка ще найбільше підходить до дійсного виговору сих чужих звуків, н. пр.: б*ю*ро, б*ю*рократ, с*ю*жет, рез*ю*ме, деб*ю*т, інтерв*ю*, с*ю*рприза, б*ю*лєтин, Л*ю*бека, *Ю*тляндія, Бр*ю*сель, М*ю*нхен, Ц*ю*рих, В*ю*ртемберґ, М*ю*ллєр, Бр*ю*лов, Г*ю*ґо (Hugo), Тарт*ю*ф (Tartufe), Ф*ю*рт (Fürth), Р*ю*керт (Rückert) і т. п.

29. Німецьке *ö* і француське *eu* передаємо буквою *е*: Ґ*е*те, Ш*е*нберґ, Ш*е*нбрун, Р*е*нтґен, м*е*бель, ґувернер, лікер, монтер, режисер, репортер, суфлер, вояжер і т. п.

30. Чужі двозвуки *au*, *eu* передаємо через *ав*, а німецьке *ei* через *ай*, н. пр.: *ав*тор, *ав*тоґраф, *ав*диторія, *ав*дієнція, ф*ав*на, *Ав*стрія, Шопенг*ав*ер, *Ав*густ, *Ав*ербах, Г*ав*птман, *Ав*ерсперґ, *Ав*ґсбурґ: *ев*фонія, *Ев*фрат, *Ев*рипід, *Ев*фрозина: Г*ай*не, Шт*ай*нберґ і т. п.

31. Чуже *l* (*λ*), переняте з чужих мов, особливо в новійших часах, пишемо звичайно змягченою буквою *л* у всіх комбінаціях. Приміри: к*ля*са, к*ля*мка, *ля*мпа, п*ля*н, п*ля*нтація, ска*ля*, *ля*да, *ля*віна, парце*ля*, канце*ля*рія, рек*ля*ма, ба*ля*ст, дек*ля*мація, п*ля*кат, попу*ля*рний, акваре*ля*, нове*ля*, бі*ля*рд, ба*ля*нс, моду*ля*ція, Зо*ля*, те*лє*фон, те*лє*ґраф, ка*лє*ндар, е*лє*ктрика, *лє*ктор, *лє*кція, по*лє*міка,

лєґіон, пара*лєлізм*, *лєґенда*, *лєґітимація*, проб*лєм*, е*лємент*, бі*лєт*, комп*лєкс*, морфо*льоґія*, міто*льоґія*, ана*льоґія*, фі*льольоґія*, фі*льософія*, астро*льоґія*, *льоґіка*, фразео*льоґія*, *льояльний*, б*льондин*, ф*льота*, *Льондон*, *Льоара*, *Льоврана*, Ф*льоренція*, еволюція, рево*люція*, і*люстрація*, і*люмінація*, ба*люстрада*, п*люс*, к*люб*, резо*люція*, *Любляна*, *Люзитанія*, *Лютер*, *Любе*, Вольте́р, А*льпи*, а*льґебра*, а*льбом*, ба*льсам*, а*льт*, а*лькоголь*, а*льтруїст*, ама*льґам*, мета*ль*, ба*ль*, фоте*ль*, Теофі*ль*, і т. п.

Одначе в старих словах, перенятих із біблії, літописий та церк. сл. калєндаря і т. п., вимовляється загально й пишеться тверде *л*, н. пр.: а*лилуя*, *литія*, *литурґія*, фе*лон*, трефо*лой*, *ладан*, *Лавра*, *лавровий*, мавзо*лей*, є*лей*, анге*л*, *лента*, (*λέντιον*), Вифлєєм, Єруса*лим*, Со*ломон*, А*лєксандрія*, Га*лилея*, І*ларіон*, *Лаврентій*, Пантелеймон, *Лев*, О*лена*, О*лекса*, Пав*ло*, відтак: *латина*, *латинський*, *латинник*, *латинізм*, *ленно*, *ленник*, *лахман*, *лейбик*, *лазур*, *лазуровий*, *левкоя*, *Литва*, *литовський*, *Литава*, фабу*ла*, москвофі*л*...

32. Чуже *g* (=*ˇ*) звичайно зберігається в українськім виговорі й передається буквою *ˇ*: ма*ˇ*азин, ма*ˇ*істер, *ˇ*імназія, аль*ˇ*ебра, *ˇ*еометрія, *ˇ*ео*ˇ*рафія, *ˇ*рафіка, льо*ˇ*іка, психольо*ˇ*ія, *ˇ*еольо*ˇ*ія, теольо*ˇ*ія, телє*ˇ*раф, пара*ˇ*раф, *ˇ*азета, лє*ˇ*енда, *ˇ*увернер, гі*ˇ*роскоп, *ˇ*ама, ма*ˇ*ік, ма*ˇ*нет, ма*ˇ*ель, *ˇ*ан*ˇ*рена, і*ˇ*норант, інтеліґенція, *ˇ*енерал, контин*ˇ*ент, *ˇ*рунт, пропа*ˇ*анда, а*ˇ*ітатор, *ˇ*вінт, *ˇ*анок, *ˇ*удзик, *Ґ*оти, Гамбур*ˇ*, Га*ˇ*а, Ге*ˇ*ель, *Ґ*ете, *Ґ*ергарт Гавптман, *Ґ*рі*ˇ* і т. д.

Тільки в немногих старих, уже давно зукраїнізованих словах, головно грецького та єврейського походження, вимовляємо й пишемо *г*: і*г*умен, *Г*реція, *Г*рек, *г*река, *г*рецький, *г*раматика, ан*г*ел, про*г*рама, архистрати*г*, *Г*алилея, *Г*олгофта, св. *Г*еоргій, *Г*алата, Є*г*ипет...

33. Чуже *s* перед наступною голосівкою або й шелестівкою передається, звичайно, через *с*, н. пр.: університет, фільософія, персонал, консум, консуль, корсо, курсор, конверсація, *С*ократ, *С*ольон, *С*офокль, софіст, Посейдон, Персій (Persius), Перси, перський, *С*офія, спорт, мускул, схема, схолястика і т. п.

Тільки в деяких словах, переважно латинського походження, особливо між голосівками, у визвуку та в наростку *-ізм* (лат. *-ismus*) пишемо згідно з традицією і виговором *з* замісць *с*, н. пр.: А*з*ія, Кре*з*, Анхі*з*, Це*з*ар, цен*з*ор, цен*з*ура, цен*з*, рецен*з*ія, рецен*з*ент, інтен*з*ивний, сен*з*ація, офен*з*ива, дефен*з*ива, гуманізм,

буддизм, софізм, остракізм, атавізм, архаїзм, атеізм, провінціялізм, артизм, містицизм, гіпнотизм і т. п.

34. Чужий звук *ф* (*f*, *ph*, *φ*) звичайно зберігається з винятком кількох цілком зукраїнізованих слів, де він заступається звуком: *п*, *х*, н. пр.: *ф*абрика, *ф*айка, *ф*акт, *ф*акультет, *ф*алд, *ф*амілія, *ф*анатик, *ф*асоля, ша*ф*а, *ф*артух, *ф*арба, *ф*антазія, *Ф*араон, *ф*іртка, *ф*ілія, *ф*ільм, *ф*ільософ, *ф*льора, *ф*олькльор, *ф*онетика, *ф*отоґраф, *ф*орма, *ф*рак, *ф*ризієр, *ф*унт, ти*ф*, *ф*іґа, *ф*лєт, *ф*ільм, *ф*онд, *ф*інанси, *ф*осфор, ґра*ф*іт, мані*ф*ест, *ф*раза, метармо*ф*оза, *ф*утро, *ф*альшивий, *ф*лянеля...,

але: Сте*п*ан побіч Сте*ф*ан, *П*илип побіч *Ф*илип, Осип, св. Йосиф, Оста*п* (з Евста*ф*ій), О*х*рім (Є*ф*рем), Хима (Єв*ф*имія), карто*ф*ля побіч карто*п*ля, тра*ф*ити побіч тра*п*ити і т. п.

35. Грецьке *ϑ* і латинське *th* передається звичайно чере *т*: А*т*ени, *Т*еби, *Т*еокрит, *Т*еофан, Пі*т*аґор, *Т*ракія, Ме*т*одій, мі*т*, ка*т*едра, *т*еатр, ор*т*оґрафія, ари*т*метика, па*т*ос, ана*т*ема, ка*т*олик; в зукраїнізованих словах: *Т*ома побіч Хома, Тимо*т*ей побіч Тимо*ф*ій, *Т*еодор побіч *Ф*едір, Хведір, Ма*т*ей побіч Ма*т*ій, Ма*т*вій, А*т*аназій побіч *Т*анас, О*п*анас, *П*анас, А*т*ос...

36. Грецьке *ξ* і латинське *x* передаємо знаками *кс*: ге*кс*аметер, *К*сенофонт, Ана*кс*аґор, Але*кс*андрія, е*кс*перимент, е*кс*педиція, е*кс*орта, те*кс*т, о*кс*аміт, е*кс*истенція, е*кс*екутор, коде*кс*, е*кс*курсія, Лю*кс*енбурґ і т. п.

37. Подвійні шелестівки в чужно ґатункових іменах (т. зв. „nomina appellativa“) і так само в ґеоґрафічних назвах вимовляємо й пишемо згідно з духом нашої мови поєдинчо, н. пр.: каса, кляса, маса, адреса, сума, ґрупа, граматика, програма, субота, проґрес, процес, місія, комісія, песиміст, процесія, експресія, територія, коректа, інтеліґенція, афект, ефект, апеляція, балюстрада, белєтристика, колєкція, колєґія, анексія, корупція, ілюзія, ілюстрація, ілюмінація, баляда, асиміляція, суґестія, асоціяція, білярд, балєт, металь: Геляда, Гелєспонт, Асирія, Ґалія, Панонія, Канадокія, Тесалія, Абісинія, Бесарабія, Гановер, Ілірія, Ляпляндія, Місісіпі, Місурі і т д.

Тільки звуки *л* і *н* подвоюємо в ось яких словах: вілля, ленно, манна, мадонна, осанна, сутанна, ванна, Ганна.

В чужих іменах власних осіб зберігаємо подвоєні шелестівки, згідно з дійсною вимовою у дотичного народу: при старинних іменах осіб придержуємося ґрафіки клясичних мов, якщо вона не противиться звуковим законам нашої мови. Н. пр.: Шіллер,

Барбаросса, Ґеттґель, Лєссінґ, Тассо, Ріґолєтто, Руссо, Шамісso, Тор річеллі, Тінторетто, Россіні, Будда, Кассандра, Ганнібаль, Гіпарх, Саллюстій, Сервій Туллій, Одиссей, Тиссафери і т. п.

38. Писанє чужих імен власних:

а) Чужі ймена власні осіб, країв, міст, гір, озер і т. д., що перейшли в нашу мову через біблію, літописи, церковно-славянський календар і через школу, вже давно зукраїнщилися та відносяться до старинного світа, треба писати згідно з традицією та з нинішною вимовою. Притім треба мати на увазі, що закінчення *-as*, *-es*, *-os*, *-us* здебільшого відпали, *-ias*, *-ies*, *-ios*, *-ius* перейшли на *-ій*, а кінцеві *-n*, *-nt* задержалися. Приміри: Еней, Алькай, Мільтіяд, Пізистрат (Pisistratus), Діоніз, Діонізій, Ромуль, Анк Марцій, Помпілій, Марк Туллій, Тарквіній, Сервій Туллій, Аристотель, Арістофан, Гомер, Сократ, Вергілій, Горацій, Еврипід, Епамінонд, Лікурґ, Перикль, (також Перікль), Пітаґор, Тукідид, Федр, Гефайст, Критон, Сципіон, Цицерон, (також Сціпіон, Ціцерон), Мінос, Непос, Талєс, Янус, Парпс, Зеве-Зевес, Марс, Арес, Геракль, Ніоба і т. п.

Примітка: 1) Двоскладові слова задержують звичайно закінчення *-os*: Самос, Іос, Хіос, Дельос.... але Лєсб, Кипр, Род.

2) Двозвуки в грецьких іменах власних треба вимовляти й писати згідно з латинською традицією: Н. пр.: Едип, Егіна, Лякедемон, Лякедемонці, Клітемнестра побіч Клітаймнестра, Есхіль, Крез, Пізистрат, Еоль.... але також: Айсхіль, Айсхін, Айет, Файлон, Фейдій і т. п.

Відтак пишемо: Греція, Беотія, Македонія, Атени, Троя, Коринт, Рим, Єрусалим, Єгипет, Давид, Мойсей, Соломон, Вавилон, Царгород, Парнж, Відень, Липск, Дрезно і т. п.

б) Новочасні чужомовні імена власні треба вимовлятп й писати так, як вони звучать в дотичній чужій мові, без огляду на їхню чужу ґрафіку, при чому менше знані слова найкраще навести в дужках (скобках) побіч фонетичної транекрипції достоту так, як вони пишуться чузоземцями. Приміри: Абація, Бетóвен, Бельфóр, Беранжé, Бяріц, Біская, Бісмарк, Бернзон Бєрнштерне (Björnson Björnstjerne), Бокачіо (Boccaccio), Больонія (Bologna), Бердó (Bordeaux), Борґезе (Borghese), Буенос Айрес, Байрон, Васко да Ґама, Верден, Версай (Versailles), Верді, Америґо Веспучі (Amerigo Vespucci), Вольтéр, Гамільтон, Гамлет, Ганновр, Гавана, Гайдн, Гайті, Гельмгольц, Гімалия, Гольбайн, Гюс (Hughes), Гумбольдт (Humboldt), Гюґó (Hugo), Галілєя, Гледстон (Gladston), Гуно (Gou-

nod). Ґрініч (Greenwich). Ґвадальківір (Guadalquivir). Ґінея (Guinea). Данте Аліґієрі. Лєонардо Да Вінчі. Дідро́ (Diderot). Дюма́ (Dumas). Ван Дайк (Dyck). Доде (Daudet). Едісон. Занзібар. Заратустра. Зендавеста, Знайм. Золя. Зріні (Zrinyi). Ілірія. Інсбрук. Іркуцк. Йоахімсталь, Йокай. Йокогама. Кале́ (Calais). Каїро. Каліф. Кампань (Campagne), Кан (Cannes). Капштат. Каринтія. Карльсбад. Корреджіо (Correggio). Капрі. Кембрідж (Cambridge). Кірґізи. Кльопшток, Корней (Corneille), Ляфонте́н (Lafontaine). Ляґо Маджіоре (Lago Maggiore). Лєонкавалльо. Лір (Lear). Лєняно (Legnano). Лєстер (Leicester). Лібія. Ліхтенштайн. Ліст (Liszt). Люрд (Lourdes). Лювр (Louvre). Ліон (Lyon). Маскані. Мекбет. Макіявеллі. Марсей (Marseille). Медічі. Мікельанджельо. Мільтон. Мірабо́ (Mirabeau). Молієр. Момзен. Мон-Блян (Mont-Blanc). Нансі (Nancy). Нютон (Newton). Ню-Йорк. Ніцше. Орлєан. Оксфорд. Петрарка. Потсдам. Прова́нс (Provence). Расін. Ракоці. Руссо. Рентґен. Се́льсбере (Salisbury). Сарду́. Севр (Sèvres). Сеґедін (Szegedin). Тибет. Тесальоніки. Торрічеллі. Улянд. Уруґвай. Упсаля, Фінляндія. Фуко́ (Foukault). Чемберлєн (Chamberlain). Чімборассо. Шаміссо. Ше́кспір. Шотляндія, Шафгавзен...

в) Славянські імена власні приймають форму питому українській мові н. пр.: Пушкин. Толстой. Жуковський. Турґенєв. Петербург. Міцкевич. Словацький. Залєський. Добровський. Паляцький. Шафарик. Челяковський. Коляр. Прага. Берно. Білгород. Вук Караджіч. Загреб. Мікльосіч. Яґіч...

Примітка. Чужі імена власні відміняються в засаді згідно з правилами української мови. н. пр.: Італія. 2 відм. Італії і т. д. Еспанія — Еспанії.... Цезар — Цезара... Гомер — Гомера. Геродот — Геродота. Верґілій — Верґілія — Верґілієви — Верґілієм. Ше́кспір — Ше́кспіра... Ляпляс — Ляпляса.... Шіллєр — Шіллєра. Ваґнера. Байрона. Нютона. Молієра. Штравса.... Корреджіо — Корреджія. — Корреджієм.... Льондон — Льондону — в Льондоні. Берлін — Берліна — в Берліні. Едісон — Едісона. Петрарка — Петрарки. Данте — Данта і т. д.

Після прикметникової відміни відміняємо пр. великоруські прізвища на: *ой*: Толстой — Толстого — Толстим.... Трубецкой — Трубецкого — Трубецким і т. п.

Чужомовні назви осіб. закінчені в 1. відм. на *-і* приймають у скісних відмінках українські закінчення: *-я*. *-єви* і т. д., н. пр.: Верді. Маскані. Галєві. Цвінґлі.... твори: Вердія. Масканія. Торрічеллія. Галлєвія. Персія. Петефія. Ракоція. Баторія. і т. п.

Як що якоїсь чужої назви ізза своєрідного закінчення в 1. відм. одн. не можна в українській мові відмінити, то ставиться перед незміненою формою 1. відм. по можности хресне ім'я або якесь инше слово для відріжнювання відмінків, н. пр.: Твори Віктора Гюґо, Дениса Дідро, Альфонса Доде, Фридриха Ніцше, Йоґана Ґотліба Фіхте, Йоґана Вольфганга Ґете (або: Ґетові твори), опера композитора Ґуно, у місті Бордо, Токіо і т. п.

Подібно не приймають українських закінчень і не відмінюються чужі жіночі прізвища, н. пр.: Анна Поппер (не: Поппериха), Марія Едер (не: Едерівна), Ольга Фільц (не: Фільцівна), Сельма Ляґерлєф, Сельма Курц, Рікарда Гух і т. п.

39. В документах уживаються зукраїнщені імена хресні, але не здрібнілі, н. пр.: Андрій (не: Андрійко, Андрусь, Андрунь), Антін (не: Антось, Антошко), Василь (не: Василько, Васько), Володимир (не: Володко...), Гнат (не: Гнатко), Григорій (не: Гриць, Грипь, Гринько, Грицько, Гриньо, Грицунь), Данило (не: Данилко, Данько), Дмитро (не: Дмитрик, Дмитрусь, Дмитруньо), Константин, Кость (не: Костик, Костуньо), Іван (не: Івась, Іваспк, Іванко, Івасуньо, Іванцьо), Катерина, Катря (не: Катруся...), Лев, Лесь (не: Левко, Левусь), Марія (не: Марійка, Маруся), Микола (не: Миколка, Николка, Микольцьо), Михайло (не: Михась, Михань, Михайлик, Михасько), Ольга (не: Оля, Олюня, Олюнька), Петро (не: Петрусь, Петрунь, Петруснк), Роман (не: Ромко, Романко, Ромцьо), Стефанія (не: Стефа, Стефця), Ярослав (не: Славко, Славцьо) і т. п.

40. При переписуванню (транскрипції) українських імен власних у чужих мовах латинськими буквами треба придержуватися чеської правописи, з деякими незначними змінами, отже:

укр. в	= лат. v		укр. ч	= лат. č
„ ж	= „ ž		„ ш	= „ š
„ и	= „ y		„ щ	= „ šč
„ ї	= „ ji		„ дз	= „ dz
„ й	= „ j		„ дж	= „ dž
„ л	= „ l		„ є	= „ je
„ с	= „ s		„ ю	= „ ju
„ х	= „ ch		„ я	= „ ja.
„ ц	= „ c			

Приміри: Ševčenko, Kuliš, Hlibiv, Franko, Vynnyčenko, Halyč, Kyjiw, Charkiv, Lviv, Dnipro, Dnister...

Мягкі українські шелестівки зазначуємо, де се доконче потрібне, апострофом над дотичними буквами, н. пр.: Fed'kovyč, Koc'ubyns'kyj...

Примітка. Жіночі прізвища на -ська не можна в чужих мовах писати з мужеським закінченнєм, отже: Olha Kobylans'ka (не: Olha Kobylans'kyj), Natalija Kobryns'ka (не: Kobryns'kyj) і т. п.

III. Великі й малі букви.

41. Великою початковою буквою пишемо:

а) перше слово кождого окремого речення після точки, окличника, питайника, по двоточці, якщо наводимо без зміни чужі слова, і також у поезії звичайно початок кождого рядка. Н. пр.: Народна приповідка каже: Крути, верти, мусиш умерти і т. д.

б) всі імена власні осіб, всякі імена божеств (христіянських і поганських), назви свят, постів, народів, частий світа, держав, країв, областий, міст, сіл, садиб та їх мешканців, назви площ, улиць, гір, долин, лиманів, озер, морий, островів, півостровів, заливів, проливів, пустинь і т. п. Приміри: Іван, Петро, Орися, Шевченко, Іван Франко, Господь, Спаситель, Мати Божа, Богородиця, Великдень, Різдво, Петрівка, Пилипівка, Спасівка, Зевес, Атена, Українець, Поляк, Чех, Німець, Італієць, Америка, Азія, Україна, Німеччина, Галичина, Буковина, Волинь, Волинська ґубернія, Київ, Львів, Відень, Киянин, Львовянин, Угнівець, Яворівець, Галицька площа, улиця Стрийська, Купецький сад, Карпати, Альпи, Дніпро, Дніпрові пороги, Дністровий, Хаджибейський лиман, Дунай, Чорне Море, Балканський півостров, Босфор, Ґенуенський залив, Сагара, Ґобі...

в) присвойні прикметники, утворені від імен осіб. Н. пр.: Шевченкові твори, Петрова хата, Василева книжка...

г) заголовки книжок, назви творів письменства, мистецтва, часописий, н. пр.: Кавказ (Шевченка), Мойсей (Франка), Гагілки (Труша), Світло і т. п.

У довших заголовках пишемо звичайно тільки перше слово великою буквою, хиба що в склад заголовка входять імена авторів, наукових товариств і т. п. Н. пр.: У грішний світ (Коцюбинського), Чорна рада (Куліша), В поті чола (Франка), Хиба ревуть воли, як ясла повні (Мирного), Як ми мертві воскреснемо (Ібзена, Записки Наукового Товариства ім. Шевченка і т. п.

ґ) Титули осіб, установ та урядів — у всяких урядових та офіціяльних письмах, а також займенники та прикметники, що відносяться до осіб, до яких пишемо. Н. пр.: До Хвальної Управи Товариства Просвіта. Високоповажана Добродійко! Високоповажаний Пане Директор! Маю честь заявити Вам, що... Дорогий Товаришу! Пишу Тобі... і т. д.

42. Малою буквою пишемо:

а) назви днів тижня і місяців: неділя, понеділок, вівторок..., січень, лютий, март...

б) прикметники, утворені від імен власних місцевостий. Н. пр.: київські тополі, волинські села, ямпольский пісковець...

в) перше слово по двоточці при вичислюванню. Н. пр.: Маємо чотири пори року: весна, літо, осінь і зима...

IV. Писанне слів разом і окремо.

Два або й більше слів лучимо на письмі разом тільки тоді, коли вони так тісно зрослися вже зі собою, що творять у нашій свідомости одну льогічну цілість. — А що не всі однаково відчуваємо ступінь відрубности складових частин ріжних того рода слів, тому дуже трудно унятн всі випадки в точні правила, чи писати такі слова разом, чи окремо.

Се зрештою справа маловажна, умовна, чистої технічної вигоди й прозорости або й привички.

43. Так пр. пишеться зворотний займенник *ся* і скорочені форми дієслова *імати* = няти: *му, меш, ме, мемо, мете, муть*, разом із попереднім дієсловом, хоч ті слівця ще не затратили зовсім значіння самостійних слів, як се видко н. пр. у питанню: Як ся маєш, як живеш? (Котляревський) і т. п. Приміри: здається, боїться, крутиться, бавиться, питається, дивиться, проситься, боятися, ватися, проситися, сваритися, хвалитися: робитиму, робитимеш, робитиме, робитимуть і т. д.

44. Консеквентно треба писати разом із попереднім дієсловом також частиці: *-сь, би, -б, же, -ж*, н. пр.: боюсь, молюсь, вони ходилибн, ходилиб, хотілабн, хотілаб, поборовсяб і я може, якбн малось сили..., ходиже, ходиж, дайже спокій, берпж мене зі собою і т. п.

45. Безумовно разом пишемо:

а) зложені слова, що вкупі творить одно поняття й один вираз, н. пр.: великдень, хлібороб, однострій, Криворучка, Кривоніс, Покотигорошок, пісенітниця, ледащо, водохреш, Богородиця,

перекотиполе, кожемяка, синьоокий, бистроумний, правобічний, хтобудь, котрийнебудь, дехто, дещо, декотрий, деякий...

б) невідмінні зложені слова, головно прислівники, коли їх можна заступити якимсь іншим, незложеним синонімом. Н. пр.: довкола (кругом), надаремно (дарма), вранці (рано), досвіта (раненько), безліч (багато), себто (значить), навмання (сліпо), наборзі (швидко), натще (порожньо), нараз (нечайно), завидна (днем), зневечера (несподівано), докупи (разом), поблизу (близько), зроду (усе), щодо (відносно), всмак (смачно), подостатком (доволі, досить), наскрізь (цілком) і т. д.

Крім того пишемо разом ось які прислівники: вперед, назад, враз, вниз, вздовж, згорда, догори і т. п.

46. Пишемо разом і окремо:

а) разом пишуться прийменники, що як приростки зрослися з другим словом в одно й можуть з ним відмінятися. Н. пр.: додаток, додатку, податок, податком, відділ, заспів, наперсток, підбрехач, прохід, понеділок, прозорий, підхлібний, приступ, притиснути і т. п.

б) Колиж прийменники стоять при словах (іменах) у властивім значінню як прийменники, тоді, розуміється, пишуться окремо. Н. пр.: відчепися від мене, додай до того дещо, затужила за милим, засіли за столом, написав на машинці письмо, надбіг над ріку, під лісом піднялася мрака, наконець прийшов, взяв соли на конець ножа, присягався при розставанню і т. д.

в) окремо пишемо складові части зложеного прислівника, як що сполученнє не є тісне і прийменник можна лучити з такою самою формою, утвореною від ріжних прикметників. Н. пр.: по божому, по христіянськи, по панськи, по німецьки, по давному, по одному, з панська, з німецька і т. п.

Сюди належать також нетісні сполучення, яких другої частини можна ужити окремо як прислівника. Н. пр.: на чисто, на довго, на ліво, на право, на пізнійше.... відтак при вичислюванню: по перше, по друге і т. д.

г) *чим, що, як*, пишемо окремо. Н. пр.: чим скорше, чим раз, що рік, що тиждень, що ночи, як стій, як найкраще...

ґ) частицю *то* пишемо окремо у висловах, в яких »то« заховує ще значінне заіменника вказуючого, н. пр.: сумно то було, як славно то було...

Але разом пишеться у висловах: ото, якто, кількожто, чомужто, будьто і т. п., бо тут »то« є вже тільки мовби наростком із злучника »то — то«, який маємо прим. у вислові: »то сюди, то туди«.

д) перечка *не* пишеться разом з наступним словом, коли вона з ним цілком зливається в одно. Н. пр.: неволя, невільник, нещирість, недуга, неміч, нерозум, неслава, непотріб, непевність, ненависть, небезпека, небезпечний, непевний, немудрий, неодин, непотрібно, непорушно, небаром, недалеко, немов, ненавидіти, непокоїтися, недосипляти, недоставати, зневіритися, знеохотитися...

Колиж перечка *не* відноситься до присудка, то пишеться окремо без огляду на се, чи присудком є дієслово, чи инша часть мови (іменник, прикметник...) Н. пр.:

Ще не вмерла Україна...:

Не вернуться сподівані,
Не вернеться воля,
Не вернеться козаччина,
Не встануть гетьмани,
Не покриють Україну
Червоні жупани...

Не вмірає душа наша,
Не вмірає воля,
І неситий не виоре
На дні моря поля...

Хибаж я тобі не казав? Ой мамо, не можна нелюба любити. Теплий кожух, тілько шкода, не на мене шитий. Чи я в лузі не калина була, чи я в лузі не червона була?

Так само пишеться перечка *не* окремо, коли одну річ протиставимо другій, н. пр.: Не в Синопу.... а у Царград до султана поїдемо в гості. Ой то не сива зазуленька закувала, не дрібні пташки защебетали — то Ярославна рано до схід сонця слізно ридала, словами промовляла... А матерніх гарячих сльоз... Не ріки, море розлилось...

47. Як що складові части якогось зложеного слова виявляють ще значну самостійність, то вставляємо поміж них розділку, н. пр. Чехо-Словакія, українсько-німецький словар, церковно-словянська мова, хліб-сіль, сяк-так, всього-навсього, раз-враз, кінець-кінцем і т. д.

V. Діленнє слів.

48. 1. Односкладових слів не можна ділити. Ділимо тільки дво- або більшескладові, по кождім складі, хочби він складався тільки з одної голосівки, н. пр.: часть, гість; о-бида, О-лена, а-ле...

2. У зложених або спристáвкованих словах розділюємо їх складові части, що даються легко розпізнати. Н. пр.: хлібо-роб, сно-вида, далеко-вид, стрім-голов, пройди-світ, сього-дня, без-ліч, сизо-крилий, чорно-окий, най-глубший, обо-вязок, за-ступити, роздати, без-зубий, наді-слати, ви-вчити, підо-пва, не-дбалий, ді-стати, ви-рвати...

3. Так само легко даються відріжнити деякі наростки від пня, особливо наростки: *-ка, -ко, -ний, -кий, -лий, -ливий, -ство, -ник, -ший, -ський, -нути*: закінченнє дієслова *-ти, -нути* і т. п., н. пр.: квіт-ка, хуст-ка, чверт-ка, бать-ко, лич-ко, бід-ний, яс-ний, лікар-ство, свар-ливий, страш-ний, бува-лий, корот-кий, віз-ник, біль-ший, украін-ський, козащь-кий, двиг-нути, вез-ти, нес-ти, несла, нес-ло, нес-ли...

4. Як що почуттє границі поміж складовими частинами слова, між наростком і пнем, зовсім затерлося, то ділимо слова по довільнім складі так, щоби при зустрічі кількох шелестівок перейшло до другого рядка лише тільки шелестівок, кілько їх в українській мові може починати окреме слово, н. пр.: о-бід, ро-зум, вио-браженнє, пу-стий, бри-тва, ле-дви, друж-ба, до-брий, кро-хмаль, лин-ва, кождий, ві-спа, са-дка, ро-дзин-ки, ван-дру-ва-ти, муш-тра, скарбниця, вер-ства, жер-тва, пер-ква, зав-біль-шки, ві-стря, жер-тва, ле-дви, ко-сти, ви-ски...

Примітка. Групи *рв, рж* розділюємо, хоч є слова н. пр.: рвати, ржати, бо *р* тіснійше лучиться з попередною голосівкою, як із наступною шелестівкою, отже: пер-вак, пер-вина, дер-жати і т. п.

VI. Перепинні знаки.

Для більшої прозорости відділюємо від себе цілі речення або поодинокі части речення ріжними знаками.

А.) Цілі замкнені в собі та самі собою понятні (зрозумілі) речення відмежовуються: 1) точкою, 2) питайником, 3) окличником.

49. Точка (.) кладеться:

а) на кінци оповідних речень, що містять якусь повну думку, оповіданнє, опис і т. п., н. пр.: Світ не хата. Дурня всюди бють. Вечеріє. Стоїть село. Старого лиса тяжко зловити...

б) по числівниках порядкових: 1. = перший, 2. = другий, 10. = десятий...

в) по скорочених словах, н. пр.: гл. = гляди, д. = добродій, д. = доктор і т. п. (пор. §. 60).

50. Питайник (?) ставляється по дослівно наведенім. прямім питайнім реченню або також після поодиноких питайних слів, н. пр.: Чи чуєш? Чому ти сумний? Як? Що? Чому?

51. Окличник (!) пишеться по окликах або по цілих вислказаних піднесеним голосом реченнях, що виражають наказ, біль, радість, подив, досаду, пересердє., жаль, бажанє, насміх, глум, прокляття і т. п., а також у заголовках промов, відозв, листів, н. пр.: Ах! Ох! Ой! Гей! Стій! Оввa! Геть! Тихо будь! Ходи сюди! Яка шкода! О Господи! Добродію мій! Благаю вас! Ох, як се мені неприємно! Алеж бо то гарна річ! Ратуйте! Доле, де ти? — Нема ніякої! Шановна Громадо! Любі Родичі!

Примітка. Для зазначення здивування ставиться питайник і окличник побіч себе, н. пр.: Як?! Що?!

Б) Поодинокі части речення відділюються: 1. запинкою, 2. середником, 3. двоточкою.

52. Запинкою (,) відділуємо:

а) короткі головні речення рівнорядні, побічні речення від головних і побічні від побічних, о скілько зміст речення не вимагає инших розділових знаків, н. пр.: По діброві вітер вие, гуляє по полю, край дороги гне тополю до самого долу. Старий заховавсь в степу на могилі, щоб ніхто не бачив, щоб вітер по полю слова розмахав, щоб люди не чули, — бо то Боже слово, то серце по волі з Богом розмовля...

б) речення скорочені або вставні, а також звороти рівновартні з побічними реченнями, н. пр.: Злість, кажуть, сатані сестриця. Се, на мою думку, так. Я, славити Бога, здоров. Ідучи зі школи, я загубив книжку. Злітаються птичі на полі, на розділі, пожартувать, поміркувать.

в) рівнорядні частини стягненого речення, як що вони не сполучені злучниками *і, та, тай, або*, н. пр.: Чернець мій встав, надів клобук, взяв патерицю, перехрестився, чотки взяв... і за Україну молитись святий чернець пошкандибав. І дід і баба у неділю у двох собі сиділи. Маруся була і красива і розумна і звичайна та щеж до того і смирна і всякому покірна. А я сяду тай заплачу, що я бідна сирота. Він бідний та ще до того дурний. Я або ти. Вона співає чудовим, тонким, рівним голосом...

г) 5. відмінок або який инший окличний оклик у реченню, н. пр.: Хорони тебе Боже, мій сину, від нещастя. Ой, не гаразд, Запорожці, не гаразд вчинили, степ широкий, край веселий тай занапастили.

ґ) прикладку, н. пр.: Цвітка дрібная молила неньку, весну раненьку...

53. Середник (:) означає довше перепинення голосу ніж запинка, а коротше ніж точка і кладеться звичайно між довшими рівнорядними головними реченнями, н. пр.: Минув і рік, минув другий, козака немає; сохне вона, як квіточка. — мати не питає. Якби вона плавала в синьому морі рибкою, яб її шовковим неводом поняв; колиб літала пташкою, бувби золотим просом принадив: а тепер мушу питати: »Якого це батька дочка?«

54. Двоточку (:) пишемо:

а) перед дослівним наведенням чужої, прямої мови, що її звичайно зазначуємо наводовими знаками, н. пр.: Взяла зілля, поклонилась: »Спасибі, бабусю!« Мати каже: »Будьте, діти, чемні, а батько привезе вам з міста гостинця«...

б) перед вичислюванням ріжних річий, н. пр.: Чого тільки нема в тім городі: бураки, капуста, бульба, мак, рожі та всяка запашна травиця.

в) при докладнійшім поясненню того, що попереду сказано, н. пр.: Не та вже я стала: зледаніла, нездужаю і на ноги встати.

Крім того ужиємо ще ось яких перепинних знаків:

55. Пружка (—) означає наглий зворот думки в реченню, пропущені або протиставлені слова, та часто уживається також замість наводових знаків, дужок, запинки, середника і т. п., н. пр.: Добра господиня — два городи, одна диня. Вийеш — біжи, яко мога... Книги — морська глибина. Нараз — кроки. Іде. Вже його видко. Нагло — а було се полудне — ударив грім з чорної хмари. Не покоси — кладе гори.

56. Точки (три точки побіч себе ...) пишемо, коли реченнє недокінчене, думка перервана або коли виявляється глибоке почуттє, н. пр.: Музики... танці... і Бердичів... кайдани брязкають... Москва... бори й сніги... і Єнісей... І покотились із очий на рясу сльози... У тій хатині, у раю — я бачив пекло...

57. Дужки (скобки) уживаються:

а) при поясненню якогось слова другим більше зрозумілим і тоді те пояснення кладеться в дужки, н. пр.: анархія (безладдє), табун (стадо коний), маяк (морська ліхтарня) і т. п.

б) при вставлених довших реченнях, н. пр.: І роботящий (бо всюди сироти — леданю) у наймах виріс. І гавкає Рябко, щоб часом москалі (а їх тоді було до хріна на селі), щоб москалі,

мовляв, не вбрались до комори. Знаю тільки, що тверезий (бо вже ані вина, ні меди, ні оковита не пилися, сину!).

58. Наводові знаки („“) кладемо, коли наводимо чужу думку, поодинокі слова, назви творів і т. п. Н. пр.: Батько каже: »Сину, збирайся, поїдемо орати«. Шевченкова »Тополя«. На сімнацятому році Марко прочитав »Кобзаря« і т. д.

59. Розділку (-) пишемо при ділению слова на кінци рядка та в слабо споєних зложеннях, н. пр.: Князь-гординя, жовто-синій прапор і т. п.

VII. Скорочення.

60. Загально знані слова й звороти можна ось як скорочувати на письмі:

Ви = високоповажаний
вр. = власноручно
гл. = глядп
гр. = гривня
гр. кат. = греко-католицький
д. = добродій
дд. = добродії
див. = дивп
др. = доктор
заг. = загалом
і т. д. = і так далі
і т. п. = і таке инше
і т. п. = і тому подібне
карб. = карбованець
м. р. = минулого року
н. пр. = на примір, приклад
н. ст. = нового стилю
п. = пан
пп. = панове
пов. = поважаний
пом. = помер
пор. = порівнай
пр. = приміром
П. Т. = „pleno titulo“
р. = рік
с. = сотик
св. = святий
с. є = се є
с. т. = себто
с. м. = сього місяця
ст. ст. = старого стилю
ст.. стор. = сторона
тов. = товариш
Т-во = Товариство
т. зв. = так званий
т. зн. = то значить
т. є = то є
ур. = уродився
укр. = український
ч. = число
чит. = читай і т. п.

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

PG
3833
P7
1922a

Pravopysni pravyla pryniati
Naukovym tovarystvom
imeny Shevchenka u L'vovi